

בעזהשׁי"ת

אוצר שבת כהלכתו

בו נקבצו ובאו
דברי השלחן ערוך ונושאי כליו בדרך קצרה
עם חידושי דינים מהפוסקים האחרונים
הלכה פסוקה והמנהג הנהוג
בלשון צח וקל למען ירוץ הקורא בו

תחתיו פתוח שער רחב

חבמות חיים

בו מצויין מקור נאמן בכל הלכה והלכה,
וביאור היטב בטעמו ונימוקו
מגמרא ופוסקים ראשונים ואחרונים

כל אלה ערכתי בחמלת ה' עלי
חיים בן הרה"ג ר' משה יוחנן שליט"א **זינגער**
מח"ס חבמות חיים ואוצר ארבעת המינים
נכד למוזח"ז פוסק הדור הגאון הגדול בעל שבט הלוי זצוק"ל

פה לונדון יצ"ו

ניסן התשפ"ד

אוצר שבת בהלכתו

©

Copyright 2024
כל הזכויות שמורות
אין לצלם ולהעתיק
בכל אופן שהוא

להשיג אצל המחבר
36 oldhill street
London N16 6LB
+4420-8806-4162
ch8064162@gmail.com

בארץ ישראל
משפחת זינגער
שמואל הנביא 54/א
טלפון: 02-5824-110
עיה"ק ירושלים תובב"א

סדר ועימוד:

+972-(0)58-325-9010
imud.chaim@gmail.com

עיצוב כריכה ושערים: שילוב

התודה והברכה
להאברך החשוב הר"ר חיים רכניצר הי"ו
ולאברך החשוב הר"ר יהודה ארי' יעקובוביץ הי"ו
שעסקו רבות ברוב כשרון ותבונה
לעטר את הספר בצורה נאה
ברך ה' חילם ופועל ידיהם תרצה

מכתבי הסכמה

SHMUEL HALEVI WOSNER

RABBI OF

ZICHRON-MEIR, BNEI-BRAK

שמואל הלוי ואזנר

רב אב"ד ור"מ

זכרון-מאיר, בני-ברק

ב"ה, ט"ז לחודש תמוז תשע"ד לפ"ק

עונג וגם שמחה מלאו את לבי בראותי פרי יגיעתו ואוצר חיבורו של נכדי
ניני חביבי האברך השלם בתורה ויראה ומצא כדי מדתו הרב ר' חיים
זינגער לאי"ט נכד להאי גברא יקירא ירא אלקים ומחנך נפלא מוהר"ר
יצחק זינגר זצ"ל מפ"ק, וחתן נכדי המהולל הרה"ח ר' מרדכי יהודה הלוי
לאי"ט בן בני קרוב ללבי מוהר"ר יוסף צבי לאי"ט, שיגע ועמל והעלה על
הכתב בסדר מופלא יסודות וסיכום ההלכות על הלכות שבת, ועוד הוסיף
על הלכות בשר וחלב ושאר סימנים קטנים שביד חלק א' תמצית
השו"ע ונו"כ מסודר דבר דיבור על אופניו, והעלה בחכתו מרגניתא טבא
גם מדברי האחרונים והערה אותם גם מהערות שחנני ה' ב"ה בשו"ת
שבט הלוי, וניכר מתוכו שדבר יפה עשה בעמו – וחוט של חן משוך על
לשונו.

יה"ר שחפץ ה' בידו יצליח לשקוד על דלתות תוה"ק יום ויום ולהגיע
לנקודת האמת בתוה"ק, ויתאמרו מילי בבי מדרשא, ולא תמוש התורה
מפינו ומפי זרע זרענו עד עולם.

ע"ז בעה"ח מצפה לרחמי ה'

שמואל ואזנר

ב"ה
ל' כסליו תש"ס
הרב שמואל הלוי ואזנר
הרב יצחק זינגר זצ"ל
הרב מרדכי יהודה הלוי
הרב יוסף צבי לאי"ט
הרב יצחק זינגר זצ"ל
הרב שמואל הלוי ואזנר

יעקב מאיר שטרן

דומ"צ בבי"ד דמרן הגר"ש ואזנר זצ"ל
דיין ומורה צדק דקהילת ויזניץ
מח"ס משנת הסופר ואמרי יעקב
רב אב"ד קהילות יעקב – בני ברק

ב"ה, כ"ב טבת תשפ"ד לפ"ק

הנה כבוד המופלג בתורה והלכה הרה"ג כש"ת מוה"ר חיים זינגר שליט"א מעיר לונדון יצ"ו אייתי מתניתיה בידיה חיבור גדול רב הכמות והאיכות על עניני שבת החמורים, ויקרא שמו הנאה לו 'אוצר שבת כהלכתו' שהוא באמת אוצר שלם המקיף המון פרטי דינים הנוגעים למעשה מידי שבת בשבתו, ובכל הלכה והלכה פתח מתחתיו מקור נאמן מדברי רבותינו הפוסקים ראשונים ואחרונים בהיקף גדול מאוד, ומאוד התרשמתי מעוצם מלאכתו שיש בו חכמה ודעת, עם הערות יקרות כדרכו של תורה בדברי הפוסקים בבקיאות ובחריפות כיד ה' הטובה עליו – והנה הגם שמחוסר זמן לא עלה בידי לעבור על חיבור הנ"ל כדבעי למהוי רק זעיר פה וזעיר שם, ובודאי שאין בדברי אלו אלא ברכת השבח לת"ח מופלג שיגע עצמו להוציא דבר ה' זו הלכה, מכל מקום בודאי שחיבור הנ"ל יש בו תועלת רב וכר נרחב להחפצים להרחיב דעתם במקצוע גדול זה.

וראוי לציין שכבוד המחבר זכה להדפיס בעבר חיבורו החשוב 'חכמת חיים' על עניני בב"ח שנתקבל באהבה ביני ספסלא דבי מדרשא, והי רצון שיזכה להמשיך להפיץ מעיינותיו חוצה מתוך הרחבת הדעת ושמחת הלב.

ועל צ"ח
מחבר
יעקב מאיר שטרן

RABBI MOSHE SHOUL KLEIN

Dayan in Beth Din of Hagaon Harav Wozner Zatzal
and Rabbi of "Or Hachayim" area Bnei Brak

משה שאול קליין

דומ"צ בביד"צ דמרון הגר"ש ואזנר זצלה"ה
ורב שכונת "אור החיים" בני ברק

ב"ה, יום כ"ט בשבט תשפ"ד לפ"ק

מה מאוד שמח לבי בראותי ספר שלם הערוך בטוטו"ד על ידי כבוד הרה"ג המופלג בתורה ויראה טהורה, רב כחו וחילו בעיון הלכה בהבנה ישרה מוה"ר חיים זינגער שליט"א מחשובי ת"ח ומרביצי תורה בעיר הבירה לונדון יצ"ו, נין ונכד של כבוד מו"ר מרן רבינו בעל ה'שבט הלוי' זצ"ל, בשמו יקבנו 'אוצר שבת כהלכתו' הכוללים בתוכו חידושי דינים שהעלה במצודתו בעת למדו הלכתא רבתא לשבתא, וגם משלב פסקי הלכות מגדולי הפוסקים שחקר ויגע הדק היטב על ידי מו"מ בדברי רבותינו באופן נפלא ביותר, וגם ערוך בשפה ברורה ונעימה, אמנם אין עתי בידי לעבור על הספר, אולם ממו"מ בהלכה שהיה לי עמו בכמה וכמה עניינים בהלכה ראיתי את ישרות לבו וזך שכלו להבין את הסוגיות לעומקה של הלכה, אשרי לו.

על כן דבר גדול להו"ל עולם ספר חשוב הנ"ל, ויתענגו הלומדים והת"ח בעיון בספר הזה לידע איך לחקור אחר כל דבר משרשו בסוגיות הגמ' והראשונים ועד דברי רבותינו האחרונים וגדולי פוסקי הדור האחרון, אברכהו שיזכה להמשיך בהרבצת תורה ושיעורי הלכה למבקשי ד', כאוות נפשו הטהורה, ויזכה להפיץ מעיינותיו חוצה, להרבות כבוד התורה וכבוד שמים בדרך אבותיו הגדולים, וחפץ ה' בידו יצלח.

וע"ז באהע"ח

שמואל אליעזר שטרך

ר"מ מעריב בני ברק
נאב"ד בד"צ שערי הוראה
והרב בד"ץ זכרון מאיר דמו"ץ בעל שבט הלוי וצוק"ל
רח' רבי עקיבא 46 בני ברק

בס"ד, י"ד טבת תשפ"ד

היה למראה עיני החיבור הנפלא נקוב בשם 'אוצר שבת כהלכתו' מעשי ידי יוצר, ה"ה האברך החשוב והנעלה הר"ג רבי חיים זינגער שליט"א.

ונשתוממתי לראות את מלאכת העבודה המקיפה את כל ההלכות הקשורות למלאכות ואיסורים המבוארים בו, מלאכת מחשבת לברר כשמלה את פרטי ההלכות הנוגעות להלכה ולמעשה ולערכם בסדר נפלא, כשולחן ערוך המתקן לסעודה.

ומובטחני שכל שוחרי הלכה ברורה ישבעו ויתענגו מטובו ויכירו טובה מרובה להרב המחבר שליט"א אשר זיכה אותם ביצירה מפוארת זו, מלאה זיו ומפיקה נוגה של תורה, ליהנות בהם המשתוקקים לקיים את מצות השבת כהלכתה.

שלום וברכה
שמואל אליעזר שטרך

מכתבי הסכמה

BETH DIN TZEDEK
OF THE ORTHODOX
JEWISH COMMUNITY
26 \A STRAUSS ST.
JERUSALEM

FAX 02-6221317 פאקס

טל. 02-6236550 TEL

ת.ד. 5006 P.O.B

בית דין צדק

לכל מקהלות האשכנזים

שע"י "העדה החרדית"

פעיה"ק ירושלים תובב"א

רח' שטראוס 26/א

ב"ה

הנה יד שלוחה אלינו ובידו מגלה עפה ספר רב הכמות והאיכות בשם 'אוצר שבת כהלכתו' והוא אוצר בלום בהלכות שבת אשר המה כהררים התלויים בשערה, אשר ערך וחיבר במיטב הגיון ובשפה ברורה האי צורבא מדרבנן ה"ה הרה"ג רבי חיים זינגר שליט"א מו"ץ בעיר הבירה לונדון יצ"ו בנו של הרה"ג רבי משה יוחנן שליט"א מפעיה"ק ת"ו, מעשי ידי יוצר מלאכת מחשבת עפ"י דברי הפוסקים רבותינו הראשונים והאחרונים אשר מפיחם אנו חיים, בטוב טעם ודעת לרדת לשרשם ולעומקה של הלכה לדלות הני מרגינתא טבא בהלכתא רבתא לשבתא.

והנה בשליחותינו עבר בין עלי הספר ידידינו הגאון הגדול רבי אלכסנדר הלוי הברפלד שליט"א מורה ודאין פעיה"ק ת"ו, אשר העיד בכתבו כי נאים הדברים וראויים לעלות על שלחן מלכים מאן מלכי רבנן ותלמידיהון כדי שילמדו ממנו הלכות שבת, ועל כן אף ידינו תכון עמו בצירופא דרבנן בברכת ה' מציון שיזכה להפיץ מעיינותיו חוצה ויוסיפו דעת ללמוד ולדעת את מקור ויסוד ההלכות, וחפץ ה' בידו יצלח לחלקו ביעקב ולהפיצו בישראל ולתועלת ולזכות את הרבים.

ותיכף תלמיד חכם ברכה מרובה לזכות לסייעתא דשמיא מרובה בעבוה"ק אשר עליו, להגדיל תורה ולהאדירה מתוך רוב תענוג ונחת דקדושה כי טוב, וכל טוב ברו"ג מתוך הרחבת הדעת וברכת ה' מלא, אמכי"ר.

וע"ז באעה"ח אור ליום שלישי ויקרא ט' אדר השני תשפ"ד לפ"ק, הביד"צ דפעיה"ק תובב"א

נאם
נאם
נאם

מכתבי הסכמה

Rabbi J Padwa
RABBINICAL PRESIDENT & ROSH DAYANIM
of the
Union Of Orthodox Hebrew Congregations
150 Holmleigh Road London N16 5PY

יוסף פדווא
נשיא וראש הדיינים והתאחדות קהלות החרדים
לונדון תע"א

ב"ה, י"ט שבט תשפ"ד

הנה הרה"ג המפורסם מרביץ תורה ר' חיים זינגער שליט"א דומ"ץ בעירנו, כבר איתמחי גברא ואיתמחי קמיעא בהוראה ברורה בכל הענינים, וכבר נתפרסם בספרו, ועכשיו עומד להדפיס עוד ספרים על הלכות שבת מבוארים מן הראשונים וגדולי האחרונים הוראה ברורה כשמלה, והוא תועלת גדולה לכל אחד ואחד בבירור היטב.

ואני מברכו שיוכל לשבת בהרחבת הדעת ולהרביץ תורה ולהאדירה.

כל טוב סלה

י/ס 1190

RABBI NAFTALI NUSBOIM

Chief Rabbi of North Jerusalem
Av Beth Din Ahavas Shalom
Gaon Av Beth Din Meishiv Kahalacha
and Rosh Yeshivas Chayey Moshe Jerusalem

נפתלי נוסבוים

רב ואב"ד צפון ירושלים עה"ק תוככי"א
אב"ד כבד"צ אהבת שלום
גאב"ד בד"צ משיב כהלכה
וראש ישיבת חיי משה ירושלים

בס"ד

א' כסלו פ"ד

הנני בזה בשבח המגיע לכתבים אודות ידידי החשוב והנעלה הרב הגאון ר' חיים זינגר שליט"א דומ"ץ בעיר הבירה לונדון יצ"ו, אשר אני מכירו זה כמה שנים, ונו"נ עמו בדברי תורה והלכה בכמה מקצועות חשובות, וראיתיו כלי מחזיק ברכה, ותיכף לת"ח ברכה.

ועתה אותה נפשו לחבר ספר יקר על הלכות שבת שהוא מההלכות השכיחות מאוד, וראיתי את ספרו ונוכחתי לראות שעמל היטב להוציא הלכה למעשה ברור מתוך דברי הגמרא והראשונים וגדולי הפוסקים בבהירות נפלאה, וירד וצלל להוציא הלכה למעשה בסגנון קל השווה לכל נפש, והיות ובדיני הלכות שבת יש שאלות רבות, וקשה להכריע בהם בדימוי מילתא למילתא, והשאלות מצויות למאוד על כן הרב החשוב הנ"ל אסף גם דברי הפוסקים זיע"א, וכן דברי פוסקי וחכמי דורינו שליט"א כדי להוציא דבר מתוקן ומזוקק מכוון להלכה.

ויש בזה תועלת מרובה עד למאוד לכל אחד ואחד, וגם המורים יהיה הספר לנגד עיניהם ויהיה לתועלת הרבים, ובודאי שדבר גדול ונעלה עשה הרב החשוב הנ"ל במונעו על ידי זה מכשולים רבים באיסורי הלכות שבת מחמת חוסר ידיעה, וכל הלומד בספרו על הלכות שבת בודאי יתחזק בשמירת שבת על ידי ידיעת כל ההלכות על בוריים, ועוד ידו נטויה להמשיך בעוד מקצועות התורה.

וידי תיכון עמו לברכו שחפץ ה' בידו יצליח להמשיך בעבודת הקודש ובזיכוי הרבים, ויזכה לברך על המוגמר ויפוצו מעיינותיו חוצה, וימלא ה' כל משאלות לבו לטובה בגו"ר להגדיל תורה ולהאדירה, כשאيفתו הטהורה, אכי"ר.

נפתלי נוסבוים
התורה והמצוות
לפניו

אפרים פישל הערשקאוויטש

מלפנים אב"ד האליין

וכעת דומ"ץ צאנז-קלויזענבורג

ב"ה

באתי בזה לכתוב בשבח מעלות של כבוד הרה"ג המופלא ומופלג
בהפלגת חכמים ונבונים, עוטה אורה ביראה טהורה, משנתו זך ונקי,
מעוז ומגדול, אוצר בלום מוהר"ר חיים זינגער שליט"א

אשר חיבר ספר חשוב על הלכות שבת בדיני מוקצה הלכתא רבתא
לשבת, אסף כעמיר גורנה ילקוט גדול מראשונים וגדולי האחרונים כל
דיניו בכלל ופרט והוא אוצר גדול וחשוב, ערוכה בטוב טעם ודעת,
אמרותיו אמרות טהורות, מזוקק שבעתים, שוקל דבריו בפלס מאזני
צדק, ונחית לעומקא דדינא, וראויים הדברים לאדפוסי אידרא ומקובלים
בבי מדרשא.

וחפץ ה' בידו יצליח ויגדיל תורה ויאדיר עד ביאת ינון בב"א

הכו"ח ד' פנחס תשס"ה לפ"ק

אפרים פישל הערשקאוויטש

סימן שח

דברים המותרים והאסורים לטלטל בשבת

הקדמה כללית

חכמינו זכרונם לברכה הוסיפו על מלאכות שבת האמורות בתורה לאסור לטלטל דברים המוקצים - היינו דברים שהאדם מקצה דעתו מלהשתמש בהם בשבת - ואף שאין להם עיקר מן התורה ראו החכמים צורך לאסור אותם.

ובטעם הדבר מדוע אסרו לטלטל דברים המוקצים, נאמרו כמה טעמים.

א. שלמדו דין זה ממה שהזהירו הנביאים* 'שלא יהיה הילוך בשבת כהילוך בחול ולא שיחת השבת כשיחת החול', כדי שיהיה ניכר על האדם שהוא שובת, כי אם יהיה מדבר ומהלך בשבת כמו בחול יהיה נראה עליו שהוא מתעסק בצרכיו ואינו שובת, ומזה למדו קל וחומר שיש להיזהר 'שלא יהיה טלטולו של שבת כטלטול של חול', שאם יטלטל בשבת כל החפצים כיום חול יבוא לסדר את ביתו ולפנות אבנים וכדומה מפינה לפינה ונמצא שלא ישובת כלל, כי יתעסק בסידור חפציו וביתו, ולכן אסרו חכמים לטלטל את הדברים המוקצים ואז בהכרח יהיה צריך לשובת ויתקיים מה שכתוב בתורה (דברים ה, יד) 'למען ינוח'.

ב. כי אם יטלטל כלים שמלאכתם לאיסור, יבוא להשתמש בהם ולעשות בהם איסור מלאכה.

ג. כיון שיש אנשים שאינם בעלי אומנות אלא הם בטלים כל ימיהם ותמיד הם שובתים ממלאכה, ואם יהיה מותר להלך ולדבר ולטלטל כשאר הימים², נמצא שלא שבת 'שביתה הניכרת', לפיכך אסרו חכמים

חכמת חיים

בשבת כדבורך בחול', וכמו שכתבו הפוסקים (ריש סימן שא, וריש סימן שז).

ב. מלשון הרמב"ם שכתב 'להלך ולדבר ולטלטל'

א. שנאמר (ישעיה נח, ג) 'וכבדתו מעשות דרכיך' וכדרשת חז"ל (שבת קיג, א) 'שלא יהא הילוך בשבת כהילוך בחול', שבחול דרך האדם למהר אחר עסקו, וכן 'ודבר דבר' 'שלא יהא דבורך

טלטול הדברים השוים לכל אדם שכולם מטלטלים אותם בחול, ועל ידי המניעה בשבת יהיה ניכר השביתה על כל אדם.²

ד. כי אם יבוא לטלטל חפצים המוקצים יבוא להוציא מרשות לרשות, ולכן עשו חכמים גדר למלאכת הוצאה.³

ולא כל החפצים אסרו חז"ל לטלטל, אלא אותם ששיערו חכמינו ז"ל חכמי האמת⁴ הדברים שדרך רוב בני אדם להקצות את דעתם מלהשתמש בהם בשבת מאיזה טעם, כגון מחמת שאינו ראוי לשום מלאכה, או מחמת שיש עליו איסור להשתמש בו, או מחמת שהוא חס על הדבר והרי הוא מקצה את דעתו מלטלטלו כדי שלא יפחת מדמיו, ולכן אסרו כמה מיני מוקצה כאשר יתבאר.¹

א. **מוקצה מחמת חסרון כיס**, היינו דבר שהוא מקפיד עליו שלא יפגם ושלא יתקלקל.

חכמת חיים

פ"ק דשבת לגבי אוכלים ומשקים שהם דבר השכיח לאדם בשבת, מכל מקום לא גזרו על אוכלים ומשקים ושאר דברים שאינם מנויים כאן שהם מוקצה, כי לא אסרו חכמינו ז"ל כל טלטולו של האדם בשבת, כי הוא גזירה שאין הציבור יכולה לעמוד בה, שהרי בודאי יצטרכו לטלטל אוכלים ומשקים, אלא שגזרו מוקצה באלו הדברים השנויים להלן ועל ידי זה מתמעט טלטולי שבת, ויהיה סייג למלאכת הוצאה.

ה. לבוש (סעיף א).

ו. ואף שאמרו בגמ' (שבת קנו, ב) דקיי"ל כרבי שמעון דלית ליה מוקצה, מכל מקום אמרינן בגמ' (שם קנו, א) דמודה רבי שמעון במוקצה מחמת חסרון כיס, וכתב בב"י (סימן שי) שהוא גם מודה במוקצה מחמת גופו, ובכלי שמלאכתו לאיסור שיש בהם מוקצה, (ומה שכתבו התוס' שבת דף מ"ד ע"א ד"ה מטה שלרבי שמעון לא אסור שום מוקצה לצורך גופו ומקומו אלא מוקצה מחמת חסרון כיס, צריך לומר שכונתם בסוג מוקצה שיש עליו שם כלי, אבל מוקצה מחמת גופו אין עליו שם כלי כלל, הרי הוא מוקצה גם לרבי שמעון), ונמצא שהלכה זו היא גם אליבא דר' שמעון, והביאו בט"ז (סימן שי ס"ק א), ועיין ערוך השלחן (סעיף ז).

שצירף הילוך ודיבור יחד עם טלטול מה שלכאורה אינו מעניננו (כי אנו עסוקים בדיני מוקצה ולא בדיני הילוך ודיבור), נראה שהוא נמשך אחר הטעם הראשון, שלא אסרו חכמים טלטול מוקצה מחמת סברא בעלמא, אלא למדוהו מאיסור הילוך ודיבור בשבת כבחול שאסרו הנביאים, ולמדו שטעם הנביאים באיסורם היה כדי שיהיה שביתה הניכרת, שלא יהיה נראה שרץ ומתעסק בעסקיו, מזה למדו שצריך לשובות בשבת 'שביתה הניכרת', ומכאן זה אסרו לטלטל מוקצה כדי שיהיה שביתה הניכרת לאותם השובתים תמיד ממלאכה, (ואינו דומה לטעם הראשון, ששם למדו מצד קל וחומר, כי אם יטלטל דברים המוקצים נמצא שלא שבת כלל, וטעם זה לא יספיק לבטלנים, כי הם ממילא לא יגבירו ויתקנו כלים מפניה לפניה כי הם שובתים תמיד, לכך כתב טעם אחר שיהיה טעם גם לבטלנים, כדי שיהיה ניכר השביתה, וגם זה נלמד מדין ודבר דבר, אלא שאינו קל וחומר).

ג. רמב"ם (סוף פרק כד, ב'), ושאר פוסקים.

ד. ראב"ד (שם) והביאו הפוסקים. והנה לפי טעם זה היו צריכים לאסור לטלטל כל החפצים, וביותר אוכלים ומשקים שהם מצויים בטלטול יותר בשבת, (וכמו שנקטו חכמים ענין הוצאה בריש

ב. כלי שמלאכתו לאיסור, היינו דבר שיש איסור להשתמש בו בשבת.

ג. מוקצה מחמת גופו, היינו דבר שאין עליו תורת כלי, שאינו ראוי לשום מלאכה.

ד. בסיס לדבר האסור, היינו דבר שהניחו עליו דבר מוקצה, שגם הבסיס נעשה מוקצה.

שבכל אלו מיני המוקצה האדם מסיח את דעתו מערב שבת מלהשתמש עמם בשבת, מחמת הסיבה שיש בהם¹. ואף אם לא יסיח דעתו ויחשוב מערב שבת לטלטלם בשבת, אינו מועיל כלום להתיר הטלטול בשבת, כיון שאין מחשבת הטלטול מועיל לבטל שם מוקצה, ורק כאשר חושב מבעוד יום 'להשתמש' בהם (באופן המותר), אז יש אופנים שאכן נתבטל מהם שם מוקצה על פי ההלכות אשר יתבארו בע"ה (סעיף כ - כב), ומחשבה לטלטול בלבד אינו נחשב לביטול היסח הדעת².

ואיסור מוקצה הוא מדברי סופרים, וצריך לזהר מאוד בזה כי החמירו חכמינו ז"ל בזה מאוד³.

ויש בהלכה זו פרטים ופרטי פרטים, ובפרט בזמנינו שנתחדשו הרבה מיני כלים, ובע"ה יתבארו אלו הדברים על פי סדר סעיפי השו"ע, וה' יתן חכמה, מפיו דעת ותבונה, להבין יראת ה' ולמצוא דעת קדושים.

סעיף א

מוקצה מחמת חסרון כיס

בגמרא (שבת קכג, ב) אמרו שדבר שהאדם מקפיד עליהם שלא יפגם ושללא יתקלקל אסור לטלטלו בשבת ויש עליו שם 'מוקצה מחמת חסרון כיס',

חכמת חיים

מחמת סיבת המוקצה שיש עליהם.
ט. כתב במור וקציעה (כאן), 'ואל יהא מוקצה קל בעיניך, שהרי קנים דלחם הפנים אינם דוחות את השבת, אף על פי ששם כלי עליהם, ונזכרו בתורה בשימוש הלחם, מכל מקום העמידו בהם דבריהם וכמו שאמרו בשבת (קכג, ב), ובחגיגה (טז, ב) אר"י אל יהא איסור שבות קל בעיניך, שהרי סמיכה אינה אלא משום שבות, ונחלקו בזה גדולי הדור, עכ"ל.

ז. פירוש, במוקצה מחמת חסרון כיס מסיח דעתו מלהשתמש בו מחמת ההקפדה שלא יפגם ויתקלקל. ובמוקצה מחמת גופו מחמת שאינו ראוי לכלום. ובכלי שמלאכתו לאיסור, מפני שהוא עשוי לאיסור ולא יוכל להשתמש בו בשבת מחמת איסורו. ובסיס לדבר האסור, כיון שהוא משמש דבר האסור שהקצה דעתו ממנו.

ח. כי בהכרח הסיח דעתו מלהשתמש בהם

כיון שהוא מקפיד עליו שלא יפגם לא יעשה בו שום תשמיש אחר מלבד ממה שהוא מיועד אליו, ומחמת כן הוא מסיח את דעתו מלטלטלו בשבת. 'מוקצה מחמת חסרון כיס' הוא ממיני המוקצה החמורים ואין לו היתר לטלטלו אפילו לצורך גופו ומקומו, וגם אין לו שום אופן היתר לטלטלו בידים בשבת כל זמן שמקפיד עליו.

והנה כלים שמותר לעשות מלאכתם בשבת אין עליהם שם מוקצה מחמת חסרון כיס, אפילו אם מקפיד עליהם מאוד, כי אינו מסיח דעתו מתשמישם הראוי להם שהרי מותרים בתשמיש בשבת^א, מלבד בכלים העומדים לסחורה^ב, וכן דברים שמחמת שחם עליהם קובע להם מקום ואינם עשויים לטלטלם ממקום למקום, אם מקפיד עליהם הרי הם מוקצה מחמת חסרון כיס^ג, ויתבאר לקמן בע"ה^ד.

חכמת חיים

מוקצה כי אינו מקצה דעתו מתשמיש כלל, אבל במוקצה מחמת חסרון כיס אין שייך ליחדו כל זמן שעדיין הוא מקפיד עליו שלא להשתמש בו לתשמיש אחר, כי מה יועיל מה שיחדו אם הוא עדיין מקפיד עליו ולא ישתמש בו לתשמיש ההוא מחמת קפידתו, ואם מחליט בדעתו שישתמש עמו שאר תשמישים ולא יקפיד עליו, שוב אינו מוקצה מחמת חסרון כיס, כי אינו מקפיד עליו, ומה שכתב ב"י שאין לו שום צד היתר היינו כל זמן שהוא מקפיד עליו, ועיי"ש בפמ"ג שעפ"ז כתב ליישב דין יחוד הגיזי צמר להטמנה (בסימן רנט סעיף א), ולקמן (ס"ק ס"ה - ס"ח) יתבאר בע"ה ענין זה, ואם יש היתר לטלטל מן הצד במוקצה מחמת חסרון כיס עיין ס"ק שמ"ח, ואם יכול להחליט באמצע שבת לבטל את הקפדתו עיין לקמן ס"ק קצ"ה, עיי"ש.

יא. שוועה"ר (סעיף ד) ועוד פוסקים, ויתבאר בע"ה בסמוך אות ט"ו (ס"ק ס"ה).

יב. שם, ויתבאר בפנים פרטי ההלכות בזה.

יג. חזון איש (סימן מג אות יז), ויתבאר פרטיה בסמוך (אות נ"ג ס"ק ק"ס).

יד. ביאור ענין זה, דהנה יסוד איסור טלטול מוקצה הוא מחמת ששערו חז"ל שבאלו

י. בית יוסף (בפתיחה לסימן זה) 'מוקצה מחמת חסרון כיס אין שום צד היתר לטלטלו', וכתב בפמ"ג (מ"ז הקדמה ד"ה הב"י) שכן הוא להלכה שאין שום צד היתר, וכן כתב עוד (מ"ז סימן שט ס"ק ב) שאין בזה היתר של טלטול מן הצד לצורך דבר המותר, ולכן אסור אפילו 'ניעור' לצורך דבר המותר, עיין שם, ואולי למד הב"י כן מלשון המשנה (קכג, ב) 'כל הכלים ניטלים חוץ מן המסר הגדול ויתד המחרשה - שהם מוקצה מחמת חסרון כיס', ומלשון זה למד שכל הכלים יש להם איזה צד היתר לטלטל כגון על ידי יחוד וכדומה, חוץ ממוקצה מחמת חסרון כיס שאין לו היתר זה, אלא תמיד הוא נשאר באיסורו, והאמת כי כן משמע מלשון השו"ע עצמו, בתחילת דברו בסימן זה שהעתיק לשון המשנה 'כל הכלים ניטלים בשבת חוץ ממוקצה מחמת חסרון כיס', ולא התחיל מיד בהלכות כמו שכתב הרמב"ם (פרק כה), ואולי כוונתו לדייק בזה שאין לו היתר כלל, והיינו שאין מועיל בו יחוד כדרך שמועיל למוקצה מחמת גופו.

ובטעם הדבר שאין מועיל בו יחוד כבשאר מוקצה, כי במוקצה מחמת גופו שאינו ראוי לשום תשמיש מיד כשיחדו לאיזה תשמיש הרי נעשה ראוי לצורך תשמיש זה, ונפקע ממנו שם

חכמת חיים

הדברים האדם מקצה את דעתו מלהשתמש בו בשבת, ולכן נתנו עליהם דין מוקצה לאסורם אפילו בטלטול מעט בלא השתמשות, והקצאה זו יתכן במוקצה מחמת חסרון כיס רק בדברים שתשמישם אסור בשבת, כי אם מותר להשתמש בו בשבת הרי לא הקצה כלל דעתו ממנו, שהרי הוא ראוי לתשמישו, כי אפילו בדברים שהאדם מקפיד עליהם לא ימנע מעשות בהם התשמיש שראוי להם, כגון סכין של שחיטה אף שמקפיד עליו ביותר שלא יפגם אפילו פגימה קטנה לא ימנע מחמת זה מלשחוט בו, והגם השחיטה עצמה פוגמת לפעמים את הסכין, כי לשם כך הוא נועד וזהו מלאכתו ולתשמיש זה אינו מקפיד, אבל בודאי שלא יחתוך בו איזה דבר אחר אפילו פעם אחת, וכיון שאסור לשחוט בשבת הרי הסיח דעתו מלהשתמש בו בשבת כל התשמישים שבעולם, כי תשמישו (היינו השחיטה) אסור בשבת, ושאר תשמישים לא ישתמש בו מחמת הקפדתו עליו, ולכן הסיח דעתו ממנו לגמרי.

וכן הוא בשאר דברים שמלאכתם לאיסור ומקפיד עליהם שלא להשתמש בהם מלאכת היתר אחרת, אבל בדברים שמלאכתם להיתר אין ההקפדה גורמת שיסיח דעתו מהם, כי יכול להשתמש בהם את התשמיש שנועדו אליו שלזה אינו מקפיד, אפילו אם מקפיד עליהם מאוד, כדוגמת 'גביע יקר מכסף' שאפילו אם יקפיד עליו מאוד שלא להשתמש בו לשתיה, מכל מקום ישתמש בו לכוס של ברכה, ונמצא שלא הסיח דעתו ממנו, ומחמת כן אין שייך ליתן עליו שם מוקצה כי אין לו סיבה להיסח הדעת מכל תשמיש.

וזה שייך רק בכלים שההשתמשות בהם הוא למטרתו שנועד לו, כמו בכל הכלים שיש לאדם בתוך ביתו, אבל בכלים שאין תכלית הכלים אצל בעליהם בשביל התשמיש שלהם, כגון 'כלים העומדים לסחורה', שהבעלים לא עשאו או קנאו כדי להשתמש בהם כלל, שהם

מיועדים אצלו רק למכירה, נמצא שמסיח דעתו מהם אפילו אם מלאכתם להיתר, כי אצל הבעלים אינם ראויים לתשמישם שהרי לעולם לא ישתמש בהם את תשמישם שנועדו לו, והם עומדים אצלו רק למכירה ליכנס תחת רשות הקונה, וכיון שמקצה דעתו מהם מלהשתמש בהם לגמרי שייך ליתן עליהם שם מוקצה מחמת חסרון כיס. ואף שאצל הקונה יהיה ראוי לתשמישו המותר אחר הקניה, מכל מקום כיון שאצל הבעלים אינו עומד לתשמיש לא יועיל מה שראוי אצל הקונה, כי לענין מוקצה אזלינן בתר הבעלים, (וזכר לדבר, מה שכתבו הפוסקים לענין טבילת כלים שאין בעל החנות יכול לטבול הכלים עבור הקונים קודם הקניה, כי אצלו אין הכלים נחשבים כלי תשמיש אלא כלי מכירה ואינם חייבים עדיין בטבילה אף שאחר הקניה יהיה אצל הקונה כלי תשמיש המחויב בטבילה, כן הדבר כאן, אצל הבעלים אינו נחשב כלי העשוי לתשמיש היתר), וכן אין לומר שיש שעשוי לתשמיש טלטול כי רגילים לטלטל את החפצים העומדים למכירה קודם הקניה להביאו אל המוכר לקנותו, כי זה אינו נחשב תשמיש טלטול, כי טלטול גרידה לקניה אינו נחשב בגדר תשמיש.

וכן הדבר לענין דברים שמחמת שחם עליהם קובע להם מקום, ושבאלו הדברים אפילו אם מלאכתם להיתר הם מוקצה מחמת חסרון כיס, כיון שתשמישם הראוי להם אינו על ידי טלטול והרי הם קבועים במקומם, לכן כיון שמקפיד עליהם שלא לעשות בהם תשמיש אחר הרי הסיח דעתו מלטלטלם כל השבת, וחל עליהם שם מוקצה מחמת חסרון כיס, כדוגמת תמונה התלויה על הקיר, שאין תשמישה על ידי טלטול שהיא תלויה במקומה ותשמישה הוא רק על ידי שמסתכלים בה, שנעשית מוקצה אף שאין מלאכתה לאיסור, כי הקצה דעתו שלא לטלטלה, וכן לשאר תשמישים לא יטלטלה מחמת שמקפיד עליה והיא קבועה במקומה, זהו כלל הדברים היוצא מדברי הפוסקים בענין זה.

גדרי הקפדה

ואין גדרי המוקצה מחמת חסרון כיס תלוי בשווי הכלי אם דמיו יקרים, אלא תלוי בקפידת האדם בתשיש הכלי, כי יש כלי שדמיו יקרים ואינו מוקצה מחמת חסרון כיס, כי אין האדם מקפיד עליו להשתמש בו שאר דברים, ויש כלי שאין דמיו יקרים והוא מוקצה מחמת חסרון כיס, כי האדם מקפיד עליו שלא להשתמש בו לדברים אחרים מחשש שמא יפגם ויפסיד השתמשותו.

ויש כמה מיני הקפדה, אחד, שמקפיד עליו שחושש שיתקלקל, והשני, הקפדה שלא יתלכלך ויפסיד איכות תשישו אף שלא יתקלקל לגמרי^{טז}.

מוקצה מחמת חסרון כיס

א. כל הכלים שאדם מקפיד עליהם שלא יפגם ושלא יתקלקל ומחמת זה הוא נזהר שלא להשתמש בהם תשיש אחר מלבד מתשישים הראוי להם, אסור לטלטלם בשבת אפילו לצורך גופו ומקומו, ויש עליהם שם 'מוקצה מחמת חסרון כיס'^{טז}.

מנורה ופמוטות יקרות

ב. מנורה של חנוכה יקרה כגון העשויה מכסף, וכן פמוטות יקרות שמקפיד עליהם שלא יפגמו ויתקלקו, אסור לטלטלם אפילו לצורך גופו ומקומו^{יז}, ואפילו אם היא מנורה או פמוט חדשה שלא הדליקו בה מעולם^{יח}.

חכמת חיים

שמלאכתו להיתר אם אין לו תשיש היתר הרגילים להשתמש בו יש עליו שם מוקצה מחמת חסרון כיס אם מקפיד עליו, נמצא שמנורה חדשה, אפילו אם תמצי לומר שאינו כלי שמלאכתו לאיסור כיון שעדיין לא הדליקו בה מעולם, מכל מקום כיון שאין לו תשיש היתר שרגילים לעשות עמו, הרי הקצה דעתו ממנה מערב שבת מחמת הקפדתו עליה, שהרי אינה ראויה לשאר תשישים מלבד להדלקה, לפיכך הרי היא מוקצה מחמת חסרון כיס גם להפוסקים הסוברים שלא נעשה כלי שמלאכתו לאיסור כל זמן שלא הדליקו בה, וכן מבואר במנורה הטהורה (קני המנורה ס"ק א), ובחזון איש (סימן מד אות יג).

טו. נתבאר מדין קורנס של בשמים שיתבאר לקמן.

טז. עיין לעיל בפתיחה שנתבאר מילתא בטעמא מדוע גזרו חז"ל על מוקצה זו.

יז. שהם כלים שמלאכתם לאיסור, וגם מקפידים עליהם, עיין מנחת יום טוב (סימן צט ס"ק א), ובשו"ת אמרי יעקב (חלק ב סימן כא אות ד ד"ה והנה).

יח. הנה האחרונים נחלקו במנורה חדשה שלא הדליקו בה עדיין מעולם אם היא כלי שמלאכתו לאיסור מטעם שהיא מיוחדת להדלקה, (עיין לקמן אות ר' וס"ק תקל"ה שהובא דעת הפוסקים בזה), ולפי מה שנתבאר לעיל שגם כלי

ולכן יש לזהר כשמוציא דבר מארון הכלי כסף (ויטרינה) שלא להזיז את המנורה או הפמוט כדי להגיע לכלי שרוצה בו.^ט

חסרון כיס בכלים אלקטרוניים

ג. ובזמנינו מצויי הרבה מכשירים אלקטרוניים שרגילים להקפיד עליהם שלא יתקלקלו, ונפרט חלק מהמכשירים שדרך העולם להקפיד עליהם, והם מוקצה מחמת חסרון כיס.

מחשב נייד (computer), מחשב נייד (laptop).^ז

מצלמה (Camera).^ח

כרטיס זכרון - יו עס בי (USB).^צ

כרטיס זכרון - עס די (SD card).^כ

מקליט, נגן (Recorder).^כ

מדפסת (Printer).^{כה}

מכונת צילום (Photocopier).^{כז}

כי כל אלו הכלים רגילים להקפיד עליהם מאוד שלא יפגם ושלא יתקלקל, ואין משתמשים בהם תשמיש אחר, כי הם מתקלקלים בקלות, אבל מי שאינו מקפיד על אחד מאלו הדברים, כי אין לו חשיבות בעיניו ואין מקפיד עליו אפילו אם יתקלקל על ידי זה^{כז}, אינו מוקצה מחמת חסרון כיס, ודינו כשאר כלי שמלאכתו לאיסור.

חכמת חיים

להכניסו למקום שירצה.

כד. שמקפידים עליו שלא יפגם ויתקלקל.

כה. כי מקפידים עליו שלא יפגם ויתקלקל, ועל פי רוב גם קובעים לו מקום מחמת זה.

כו. כי מקפידים עליו שלא יפגם ויתקלקל, וקובעים לו מקום מחמת ההקפדה עליו.

כז. כגון מי שיש לו כמה אחדים מהכלים האלו, ונותן אחד מהם לקטנים לשחק בהם, והוא אינו מקפיד עליו אם יתקלקל, כי לכתחילה נותנם להם על דעת שיתכן שיקלקלו אותו, אינו מוקצה מחמת חסרון כיס.

יט. כי מוקצה מחמת חסרון כיס אסור לטלטלו אפילו לצורך מקומו.

כ. כי רגילים להקפיד עליו מאוד שלא יפגם ויתקלקל.

כא. כי מקפידים על זה מאוד שלא יפגם ושלא יתקלקל.

כב. כי מקפידים עליו שלא יפגם, כי אם יתקלקל יאבד את מה ששמר שם, וגם מקפידים עליו שלא יעקם המקום שמחברים אותו למחשב, כדי שיוכל לחברו כשצריך.

כג. כי מקפידים עליו שלא יפגם ויהיה ראוי

טלפון ומכשיר נייד

ד. מכשיר טלפון ונייד (cell phone) לפי אורח החיים בזמנינו הוא תלוי לפי הקפדת בעליו, שיש מי שמקפיד עליו מאוד ולא יעשה בו שום תשמיש אחר כי חושש שמא יתקלקל, הרי הוא מוקצה מחמת חסרון כיס, אבל אם אינו מקפיד עליו, אינו מוקצה מחמת חסרון כיס ומותר לטלטלו ולצורך גופו ומקומו^{כח}.

כלי זמר

ה. כלים המיוחדים לנגינה שמקפידים עליהם שלא להשתמש בהם תשמיש אחר, הם מוקצה מחמת חסרון כיס, וכן הוא בזמנינו ברוב הכלי נגינה, לכן אורגן (Organ) יקר^{כט}, פסנתר (Piano), וכן גיטרה^ל, קלרינט^{לג}, וכן שאר כלי זמר שמקפידים עליהם, הם מוקצה מחמת חסרון כיס. ופשוט שאותם כלי נגינה העשויים רק למשחק הילדים, הם כלי שמלאכתו לאיסור^{לד}.

מקפיד שלא יתלכלך

קורנס של בשמים

ו. קורנס (מין מדוכה) שדכים בו את הבשמים להריח, במקומות שמקפידים עליו שלא לעשות בו תשמיש אחר כדי שלא יתלכלך^{לז}, הרי הוא מוקצה מחמת חסרון כיס^{לז}, אבל במקום שאין מקפידים, אינו מוקצה מחמת חסרון כיס, אלא כלי שמלאכתו לאיסור שיתבאר דינו בע"ה בסעיף ג'.

חכמת חיים

שאינו מקפיד עליהם, ועיין בפמ"ג (סימן שלח א"א ס"ק ג) שמצדד שאינם כלי שמלאכתו לאיסור, עיין שם.

לג. מג"א (ס"ק ב'). ולכן כתב המג"א דבריו רק על קורנס של בשמים ולא על סכין של שחיטה ומילה וכל הדומה, כיון ששם בודאי כל אחד מקפיד עליו, כי אין מי שלא יקפיד עליו, אבל קורנס של בשמים תלוי במנהג המקומות, שיש מקומות שמקפידים על נקיות הקורנס כדי שלא יכנס בבשמים ריח פגום של הלכלוך, ויש מקומות שאין מקפידים על כך.

לד. גמרא (קכג, א), טור ושו"ע כאן.

כח. כי הוא תלוי בקפידת הבעלים.

כט. אבל אם אינו יקר ואינו מקפיד עליו, כגון שאינו עשוי לנגן עליו והקטנים משחקים בהם תדיר, אינו מוקצה מחמת חסרון כיס אלא כלי שמלאכתו לאיסור, ומותר לטלטלו לצורך גופו ומקומו.

ל. guitar

לא. Clarinet

לב. כי אין מקפידים עליהם. אמנם אין לנגן בהם בשבת כמו שנתבאר בסימן של"ח ולכן הם כלי שמלאכתו לאיסור, כמבואר בשוועה"ר (סעיף כ), וכף החיים (ס"ק ג) והם איירי

נייר כתיבה

ז. נייר המיוחד לכתיבה אין לטלטלו אפילו לצורך גופו ומקומו^{לה}, אם הוא חלק שעדיין לא כתוב עליו, כיון שמקפידים עליו שלא להשתמש בו שום תשמיש כדי שלא יתלכלך או יתקמט שיוכל לכתוב עליו כרצונו^{לו}.

נייר כתיבה בזמנינו

ח. בזמנינו שהניירות מצויות ביותר ואין רגילים להקפיד עליהם, ברוב הפעמים אין נייר כתיבה מוקצה מחמת חסרון כיס, כי רוב העולם אין מקפידים עליהם, ולפעמים נותנים אחד מהם לתינוק לשחק בו, או לקנח בהם איזה דבר לכלוך, לכן אין להחמיר בזה^{לי}, כי אין מקפידים על נייר יחיד^{לה}.

חכמת חיים

כדעת הראשונים שכלי שמלאכתו לאיסור שאין לו תשמיש מציאות תשמיש היתר בשבת, אסור לטלטלו גם לצורך מקומו כמו שיתבאר לקמן (אות צד).

לה. שלטי הגבורים (לד, א סוף אות ב), והביאו במג"א (ס"ק י), ושוענה"ד (סעיף ו), ומחזיק ברכה (ס"ק ב), ומשנ"ב (ס"ק ג).

לו. שם.

לז. שו"ת שבט הלוי (חלק ט סימן עח).
 לח. ביאור הענין הוא, דהנה זה פשוט וברור ביסודי מוקצה מחמת חסרון כיס שאינו תלוי ביוקר וזול אלא בהקפדת האדם שאם מקפיד עליו שלא להשתמש בו תשמיש אחר הרי הוא מוקצה, אפילו אם אין דמיו יקרים, ואם אינו מקפיד עליו אינו מוקצה אפילו אם דמיו יקרים ביותר, ולכן נייר חלק העומד לכתיבה כיון שהאדם מקפיד עליו שלא יתלכלך ויקרע, הרי הוא מוקצה, אלא שכתבו האחרונים שבזמנינו שהנייר מצוי מאוד אין מקפידים עליהם, ויש לברר היטב דבר זה, כי על ידי מה שיש ריבוי של נייר לא נשתנה המציאות שאין מקפידים על הנייר 'העומד לכתיבה', כי לעולם לא ישתמש עם נייר העומד לכתיבה לדבר אחר ושוב יקחנו לכתוב עליו, אלא שכאשר הוא רוצה להשתמש בו הוא מבטל הקפדתו ממנו לכתיבה ונהפך להיות משמש לדבר אחר ושם תהיה סיום השתמשותו, והרי הוא דומה למי שיש לו הרבה סכינים של מילה שאינו מקפיד ליתן למי שירצה סכין אחד לחתוך בו כל דבר ושלא

והנה בשועה"ר (שם) הוסיף עוד טעם דכיון שמקפיד עליו שלא להשתמש בו אין עליו תורת כלי כלל, וכוונתו שכיון שהנייר אינו עומד לשאר תשמישים אלא לכתיבה, אף שיש אפשרות לעשות בו עוד תשמישים כגון לקנח בו לכלוך וכדומה, מכל מקום כיון שאין לו תשמיש המותר בשבת שמחמת הקפדתו לכתיבה לא יעשה בו שאר תשמישים, הרי נתבטל ממנו שם כלי, אולם זה פשוט שאין טעם זה שייך בכל שאר מוקצה מחמת חסרון כיס, רק בנייר שבעצמותו אינו כלי אלא במה שהוא ראוי לכתיבה, וכיון שבשבת אינו ראוי לכתיבה אין עליו שם כלי, משא"כ שאר כלים שהם כלים בעצמותם הראויים למלאכתם בחול, ואפילו אם אסור לעשות מלאכתם בשבת לא נתבטל מהם שם כלי, אמנם ממה שכתב בסימן לעיל (סימן שז סעיף כח) שניירות שכתוב עליהם דבר שאסור לעיין בו בשבת הם מוקצים מחמת גופן אם מקפיד עליהם שלא להשתמש בהם תשמיש אחר, נראה שסובר שגם כלי גמור נעשה מוקצה מחמת גופו אם מקפיד עליו, ונראה שסובר

אמנם מי שהכין לעצמו דפים מיוחדים רק לכתיבה ולא ישתמש בהם תשמיש אחר מחשש שיתכלכלו או יתקמטו וכדומה ולא יהיו ראויים יותר לכתיבה כרצונו, או חבילה של ניירות, או מחברת (notebook) המיועד רק לכתיבה^{לט}, שרגילים להקפיד עליהם שישארו ראויים לכתיבה, אסור לטלטלם שהם מוקצה מחמת חסרון כיס.

ניירות צבועות יקרות (Stationery)

ט. ניירות צבועות ויקרות שמקפידים גם על נייר אחד שלא יקמט או יתכלך, הרי הם מוקצה מחמת חסרון כיס^{לז}.

מחברת (notebook) שיש בו דפים כתובים וריקים

י. מחברת שכתב בכמה דפים ממנו, ועדיין יש דפים ריקים שעומדים להמשך כתיבה, יש בזה כמה פרטים ויתבארו על הסדר.

[א] אם הוא מחברת שכתב בו דברי תורה, מותר לטלטלו, כי יש לו היתר טלטול בשבת לצורך לימוד בו, ועיקר תכלית הכתיבה הוא כדי לעיין בו, ולכן אינו מוקצה מחמת חסרון כיס, אף שעומד לכתוב גם על הדפים הריקים, ומותר לטלטלו גם אם מקפיד עליו שלא יתכלך או יתקמט^{לא}.

חכמת חיים

לכתיבה ונעשה מוקצה מחמת חסרון כיס, ואף שיתכן שבשעת הצורך יקח מהניירות האלו לשימוש אחר, מכל מקום אינו עומד לזה, אלא שאז יבטלו את רצונם בו לכתיבה וישתמשו בו לשימוש אחר, ועל פי זה מבואר מש"כ למעלה, וכן מבואר בבן איש חי (שנה שניה פרשת מקץ אות ה), ועיין שו"ת אז נדברו (חלק א סימן עט אות קנח) שהחמיר לגבי הנייר שאפילו נייר אחד מוקצה מחמת חסרון כיס, וכתב שמסתמא גם בזמני המשנ"ב לא היה נייר מהדברים היקרים.

לט. מוח"ז הגאון בעל שבט הלוי זצ"ל (יודות הלוי חלק א עמוד ט).

מ. שו"ת שבט הלוי (שם).

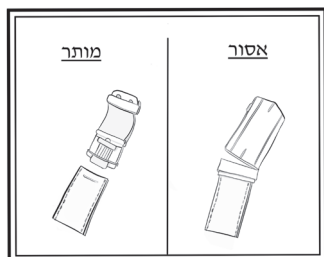
מא. כדי לבאר ענין זה אעתיק תשובת שאלה בענין זה.

שאלה. בחורים הכותבים חידושי תורה במחברת

להשתמש בו יותר למילה, שכל זמן שעדיין עומד למילה הוא מקפיד עליו, אלא שמיד שנותנו ביד חבריו לחתוך בו דבר אחר נתבטל ממנו שם סכין של מילה ועכשיו הוא כסתם סכין, נמצא על פי זה שמי שיש לו נייר הרבה שעדיין לא לקחם דוקא לכתיבה אלא שלקחם סתמא שכאשר ירצה לכתוב על נייר יהיה מאלו הניירות, אבל יתכן שגם יתן מהם קצת לתינוק לשחק בו, וגם לפעמים יעטוף בו איזה מאכל, או יקנח בו איזה לכלוך, אז שייך לומר מה שכתבו האחרונים שבזמנינו שהנייר מצוי אין מקפידים, כי לא הוקצה אותם מדעתו כי רגיל לפעמים להשתמש בו לדברים אחרים.

אבל מי שלקח סכום דפים שיהיו מיוחדים לכתיבה, כמו שמצוי שהלומדים נותנים ניירות בסוף כרך הספרים שיהיו מצויים אצלם לכתוב כאשר יהיה להם דבר חידוש, אז הוא עומד רק

בחיבור קל לחגורה והוא נשמט לעיתים קרובות, מותר לחזור ולחברו לחגורה^{רנ}.
[ב] חגורת 'קלאצ' (buckle) שהאבזם עשוי משני חלקים המחוברים כמו צירי הדלת (שלחלק אחד יש שני ברזלים למעלה ולמטה, לחלק השני יש שני נקבים, והברזלים נכנסים לתוך הנקבים, והוא סובב על ציריו, כמו דלת), אם נשמט חלק אחד מהאבזם אסור להחזירו, שהרי צריך לתקעו בחוזק, והרי הוא כתוקע ומשלים את הכלי^{רנח} [אלא אם הוא רגיל לישמט בקביעות מותר להחזירו^{רנט}].

[ג] בחגורת קלאצ' (buckle) אם התפרק האבזם התופס את החגורה לגמרי, מותר לחזור ולהדקו שוב אל החגורה, כיון שאינו תקוע בחוזק, אלא נאחז שם על ידי תפיסת הברזל הנצמד אליו.

אולם אסור לחברו בפעם הראשונה, או אחר שחתך חתיכה מהחגורה, כיון שעל ידי הידוק תפיסת הברזל נקרע מעט בתוך עובי החגורה ונעשים נקבים קטנים במקום התפיסה (על ידי השיניים החדים העשויים לתפוס היטב את החגורה)^{רס}.

הארכת שלחן

קא. שולחן שיש לו אפשרות להארכה, מותר להוסיף בו כמה חלקים כדי להאריכו, כי החלקים אינם מתהדקים כלל זה בזה, ואפילו אם יש שם ברזלים קטנים היוצאים מצד אחד ונכנסים בחור שבחלק שכנגדם, כי אינם מתהדקים יחד אלא עשוי כדי שיכנסו יפה במקומם^{רסא}.

חכמת חיים

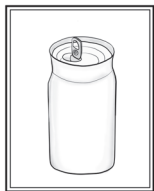
רנז. כי אין בזה לא משום בונה כי אין בזה לא משום בונה, כמו שנתבאר בסעיף הקודם, ולא משום גמר מלאכה כי דרכו בכך לישמט תמיד, כי נתרפה החיבור, וגם עכשיו כאשר הוא מכניסו הלא לא יעבור זמן וגם זה ישמט מעצמו, ולכן אינו גמר מלאכה.

רס. כי על ידי הידוק האבזם לחגורה הוא קורע לתיקון על ידי עשיית הנקבים בתוך החגורה, כי יש צורך באלו הנקבים, כי מחמת כך אין החגורה נשמטת ממקומה.

רסא. פשוט שאין בזה איסור בנין, ומכה בפטיט, וכן לענין לפרקו.

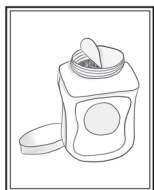
רנז. כי אין בזה לא משום בונה כי אינו תקוע בחוזק, ולא משום תיקון מנא כי כבר הוא מתוקן ועומד אלא שנשמט הרבה פעמים וכך הוא דרכו.

רנח. כי אין בזה משום בונה ממש, שאין זה נחשב לתקיעה בחוזק, שהרי הוא סובב על צירים, אלא שצריך לדחוק בחוזק כי שיכנסו הברזלים לתוך הנקבים, אבל אחר שכבר נכנסו אינו תקוע בחוזק, ולכן אין בזה משום בונה בכלי, אלא משום מכה בפטיט במה שהוא מתקן את הכלי, כי בלעדי חלק זה אי אפשר לחגור את החגורה.

כי הוא נפתח בצורה נאה קצא, ולכן לכתחילה לא יפתחם בשבת, ומי שצריך לשתות ממנו בשבת ינקוב עם סכין ויוציא את המשקה ממנו, ולא ישתה מהפחית עצמה קצב.

צנצנת קפה זכוכית (coffee bottle)

נא. צנצנת זכוכית של קפה שיש עליו כיסוי נייר אלומיניום, מותר לקרוע את הנייר בשבת כדי שיוכל להוציא את הקפה, בין בקריעה בגוף הנייר או בהפרדת הנייר מעל הצנצנת, ואין בזה איסור קורע ועשיית כלי קצג.

צנצנת קפה נמס

נב. קופסאות של פח של קפה נמס (המצוי בארץ ישראל) שהנייר הוא כחלק מהפח עצמו, נראה שאסור לפתוח בשבת, כי הוא נעשה כלי על ידי קריעת הנייר קצד, (ובזה על פי רוב אין שייך לנקב את הקופסא מלמטה, כי הדרך להשתמש בו לזמן מרובה).

חכמת חיים

קצב. כי אז אין בזה חשש איסור מחתך, כיון שאין לו שום תועלת מהפתיחה בצורה המיוחדת, וגם עשיית כלי אין כאן כיון שאינו משתמש עם הכלי, ועל עיקר דברי החזון איש לגבי פתיחת גוף אטום, כבר נחלקו הפוסקים, וגם הפוסקים שחששו להחמיר צדדו להקל כאן, כיון שאינו עשוי להיות כלי כלל, שהרי הוא נזרק מיד לאחר השתיה, עיין ארחות שבת (פרק יב הערה י) בשם פוסקי זמנינו.

קצג. כיון שהוא כמו קורע את העור שעל פי החבית, כי הבקבוק כבר כלי קודם הדבקת הנייר עליו, והדבקת הנייר אינו מפסידו מלהיות כלי, וכאשר מפריד או קורע את הנייר ממנו הרי הוא קריעה בדרך קלקול כדי להגיע למאכל.

קצד. דהנה בצנצנת של זכוכית פשוט ההיתר כיון שהצנצנת כבר קיים והנייר אלומיניום אינו אלא מודבק עליו ואינו נעשה חלק מהצנצנת, לכן הוא רק קורע נייר שעל הבקבוק, אבל הצנצנות העשויות מפח שהנייר הסותם הוא

בשבת שישאל את הגרש"ז בשבת עצמו אם מותר לו לפתחו, והגרש"ז הורה לו להתיר, והבחור פלפל עמו וחישב אחר צדדי איסור, וענה לו הגרש"ז במליצה, 'מה אתה רוצה, לאסור, מותר לך, מותר לך, מותר לך'.

קצא. הוא מחלוקת הפוסקים שנתבאר לעיל לענין איסור מחתך אם אינו מתכוין למדה מדויקת אלא שחותך במקום המסומן על ידי החברה, עיין שם, ואף על פי ששם כתבנו שיש להקל במיני הקופסאות שהדרך לזרוקם אחר השימוש ואין משתמשים בהם שוב, מכל מקום כאן יש מקום להחמיר, כיון שבפתיחת הפח שתיה יש צורה מיוחדת במקום הפתיחה, שהוא נפתח בצורה שיהיה קל לשתיה, שהנקב ארוך ורחב מלמעלה, כדי שבעת השתיה יצא האויר ולא יהיה עיכוב השתיה על ידי יציאת האויר, ולכן יש לומר שיש לו תועלת בחיתוך זה, אף על גב שלמעשה אין כונתו לזה כי מעולם לא ידע על סיבת פתיחת הנקב בצורה זו, אבל מכל מקום יש לו תועלת מזה.

סימן שיט

דין הבורר בשבת

הבורר הוא אחד מאבות מלאכות שנאמרו בשבת, ומלאכה זו היתה במשכן שהיו בוררים את הפסולת מתוך הסממנים שעשו לצביעת תכלת וארגמן ותולעת שני^א, והוא מ'סדר עשיית הפת' השנויה בל"ט מלאכות, שאחר שעושים מלאכת 'זורה' בתבואה וכבר הפרידו את הגרעינים מהמוץ והקש, הדרך לבורר את הצרורות ושאר מיני פסולת שנשארו מעורבים עם הגרעינים.

וענין המלאכה הוא, שהוא מתקן את התערובת על ידי הברירה, כי בהיות הדבר מעורב אינו מוכן עדיין לאכילתו או להשתמשותו שמיועד לו, כי הדבר הבלתי נרצה המעורב בו מעכב את אכילתו או השתמשותו על צד הנכון, וכדי לתקן את התערובת ולהעמידו על אופן שיהא מוכן להשתמשות הנרצה צריך להפריד את התערובת, וזהו התיקון הנעשה במלאכת בורר, שהתערובת נעשית מתוקנת אחר ההפרדה^ב.

חכמת חיים

א. רש"י (שבת נג, א ד"ה האופה).

הוא בלבוש (סוף סעיף ט) 'שאין בבורר משום מלאכה אלא בדבר שרוצה לתקן אותו לאכילה', וכן כתב בשו"ע^א (סעיף א) 'אבל נטילת הפסולת אין זו דרך אכילה אלא דרך תיקון האוכל שיהא ראוי לאכילה, הרי זו מלאכה גמורה', (עיין בעל המאור פרק האורג, שהמלאכה הוא בפסולת הנדחה, וחייב אפילו שאינו צריך לגופה, והוא חידוש גדול, והיא דיעה יחידית, עיין אגלי טל זורה ס"ק א, ו).

וכתב בישועות יעקב (שם) שלפי זה, רק כשמעורב במאכל פסולת גמור אז נחשב לתיקון על ידי הברירה על ידי שעושהו ראוי לאכילה, אבל בשני מיני אוכלים המעורבים יחד, ומפריד אחד מחמת שאין נפשו חשקה בו עכשיו, אינו נחשב למלאכה הצריכה לגופה, כיון שהמאכל ראוי לאכילה גם כשהמין השני מעורב בו אלא שאין נפשו חושקת בו עכשיו, ומה שכתב כאן

ב. הנה בישועות יעקב (ס"ק א) הקשה על עיקר מלאכת בורר, אפילו בבורר פסולת מתוך אוכל אמאי חייב, הרי הוא מלאכה שאין צריכה לגופה, דהרי אינו צריך לפסולת כלל, שהרי הוא בוררו כדי לדחות הנוזק מעליו, והרי הוא כמוציא את המת לקברו, ותירץ דענין מלאכת בורר הוא, שהפסולת שאינו ראוי לאכילה מגרע את האוכל המעורב עמו שגם הוא אינו ראוי לאכילה כל כך כיון שהפסולת בתוכו, (ואכן מפני כן הוא מפריד את הפסולת ממנו), ואם כן אין המלאכה נקראת על תיקון ברירת הפסולת מתוכו, אלא על תיקון האוכל הנעשה ראוי לאכילה על ידי הפרדת הפסולת, וזהו מלאכה הצריכה לגופה, שצריך לגוף תיקון האוכל שמשוי ליה אוכל גמור, וכן

ויש שני דרכים להפריד את התערובת ולתקנו, א, להוציא את הפסולת הבלתי נרצה ממנו וישאר התערובת מתוקן, ב, או להיפך, להוציא את האוכל הנרצה ולהשאיר את הפסולת במקומו, ובכל אחד מאלו יש בזה תיקון וחייב על הברירה, (אם אינו בדרך אכילה שיתבאר לקמן).

והרבה נכשלים באיסור בורר בעוונותינו הרבים^א, כי בהיות שאין ניכר להאדם שעשה איזה מעשה תיקון כמו בשאר מלאכות השבת, כי רק הפריד האוכל והפסולת ואין מורגש בעשייתו שעושה מעשה מלאכה ותיקון, וגם כי יש אופנים שהמעשה בעצמו מותר וכשעושהו כדי לאכלו לאחר זמן יש עליו חיוב חטאת, על כן נקל מאוד לטעות באלו ההלכות, והוא מהמלאכות הקשות ביותר לברר את הפרטים^ב, ולכן יש לחזור היטב על הלכותיה, ביסודותיה והיוצא למעשה^ג.

סעיף א - ב

כללי מלאכת בורר

כבר נתבאר (לעיל בפתיחה) שענין מלאכת בורר הוא תיקון המאכל, אמנם יש פעמים שהתירו תיקון המאכל כשאינו בגדר מלאכה, ויש בזה כמה כללים ותחילה נבאר את דברי הגמרא.

חכמת חיים

סעיף א) 'מלאכת הבורר הוא מן הקשות שבשבת, וצריך לזהר הרבה וכו' עיי"ש, ובספר דברי חנה (השלם עמוד פח) הובא שהגה"ק ר' חנה מקאלישיץ זי"ע הפליט ואמר 'כבר למדתי הלכות שבת מאתים פעמים, והיה רגיל לומר שכל שמרבים ללמוד הלכות שבת מוצאים בהם קולות, וכל שמרבים ללמוד הלכות בורר מוצאים בהם חומרות', והגרש"ז אויערבאך זצ"ל אמר במליצה (מאוה"ש עמוד תקסט) 'על פי מה שאנו פוסקים שבדאורייתא אין ברירה, ומלאכת בורר הוא דאורייתא ולכן אין ברירה ואין ידועים הגדרות ברורות בדיניה'.

ה. וכתב במשנ"ב (הקדמה להלכות שבת) וכן באיסור בורר מצוי מאוד להיכשל מפני חסרון ידיעה וכו'.

בשו"ע שבורר בשני מיני אוכלים חייב הוא לשיטת הרמב"ם שפוסק שמלאכה שאינו צריכה לגופה חייב, אבל לדידן שאנו סוברים שמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור, הכי נמי גם בזה אין בזה איסור תורה (ובדעת המחבר עיין סימן שמ ביאוה"ל ריש ד"ה וחייב), אבל בביאור הלכה (סעיף ג ד"ה לאכול) הקשה עליו, והסיק שגם בשני מיני אוכלים ובכל מין תערובת שייך מלאכה הצריכה לגופה, כיון שכל מין מתייפה על ידי ברירת השני ממנו, והיינו שכיון שאין נפשו חושקת עכשיו במין זה הרי התערובת הזו נחשב לו לדבר בלתי מתוקן עכשיו, והוא מתקנו על ידי הברירה, לכן נחשב למלאכה הצריכה לגופה.

ג. משנ"ב (פתיחה לסימן זה).

ד. וזה לשון ספר הזכרונות (הובא בשביתת השבת

בגמרא (שבת דף עד ע"א) 'תנו רבנן, היו לפניו מיני אוכלין, בורר ואוכל, בורר ומניח, ולא יברור, ואם בירר חייב חטאת', ע"כ.

ודברי הגמרא בפשטות הם מקושי ההבנה, ומסיק אב"י (שם) שכוונת הגמרא 'בורר ואוכל' - לאלתר, ו'בורר ומניח' - לאלתר, והיינו שבורר ומניח לפניו כדי לאכול לאלתר¹, 'ולא יברור' - על לאחר זמן אפילו באותה שבת, 'ואם בירר' נעשה כבורר לאוצר וחייב חטאת, (כי הבורר להצניע לאוצר הדבר מובן שהוא עושה מלאכת תיקון, ולזה חידש אב"י שהבורר על לאחר זמן אפילו לבו ביום דינו שוה עם הבורר לאוצר, וגם בזה חייב חטאת). ומדברי הגמרא² נתבאר שיש בזה שלשה חלוקות באיזה אופן הוא דרך אכילה.

[א] בורר בידו ולא בכלי.

[ב] בורר אוכל מתוך פסולת ולא להיפך.

[ג] בורר כדי לאכול מיד ולא להשהותו לאחר זמן.

וסימן³ 'איל משולש' ר"ת 'אוכל יד ל'אלתר'⁴.

טעם ההיתר

וכשהתקיימו כל אלו התנאים מותר לברור לכתחילה, כי אין זה מעין מלאכה כלל אלא 'דרך אכילה', שהרי אי אפשר לאכול יחד האוכל עם הפסולת, ובהכרח צריך לברר את האוכל מהפסולת כדי שיוכל לאכול, ולא אסרה תורה אלא באופן שעושה בדרך מלאכה, ולא כשעושה בדרך אכילה, ודרך אכילה הוא כאשר נוטל את האוכל מן הפסולת בידו כדי לאכול לאלתר, אבל אם יחסר אחד מאלו התנאים הרי הוא חוזר להיות דרך מלאכה הפסולת מן על כן אם יחסר אחד מאלו התנאים הרי הוא 'דרך מלאכה' וחייב חטאת⁵.

חכמת חיים

דהיו לפניו וכו', כי הוא נדחה מפני קושיית אב"י, (ואף שבעין משפט צ"ח הלכה זו על דברי רב המנונא, כוונתו שכן מסקינן לדינא, אבל אינו נלמד משם).

ח. ארצות חיים (למזהר"ג ליפשיץ זצ"ל אביו של התפא"י על משניות, כאן), והובא באיל משולש (פרק א, ח).

ט. מג"א (סימן שכ, ז), שו"ע (סעיף א, וסימן שכא סעיף ח), ומשנ"ב (ס"ק י), ועיין ט"ז (סימן שמ ס"ק ב).

ו. אבל התוספות (שם ד"ה בורר) פירשו באופן אחר שבורר לאחרים ומניח לפניהם לאכול לאלתר.

ז. דין איסור ברירת פסולת מתוך אוכל, כתבו הראשונים (רמב"ם פרק ח משבת הלכה יג; ר"ן לב, א בשם רבינו חננאל), והוא נלמד מדברי חזקיה (שבת עד, א) לענין ברירת תורמסים, אבל אינו נלמד מאוקימתא דרב המנונא בביאור הברייתא

איסור בורר

א. הבורר פסולת מתוך אוכל אפילו בידו אחת¹, חייב, וכן אם בירר אוכל מתוך פסולת עם כלי המיוחד לברירה זו², או שבירר האוכל כדי לאכלו לאחר זמן, חייב חטאת³, ואפילו אם הדבר שבורר אינו גידולי קרקע שייך בו איסור בורר⁴.

חכמת חיים

אחר הברירה יהיה אסור לאכול את הדבר הנברר מחמת מעשה שבת, ואם כן נמצא שבירר עבור לאחר זמן ושוב יתחייב מן התורה משום בורר אוכל מתוך פסולת בשביל לאחר זמן, וכתב ליישב שכיון שכוונתו היתה לאכול לאלתר ורק אחר כך נודע לו שאסור לו לאכלו הרי הוא כנמלך אחר כך שאין בזה איסור תורה.

יב. שאין שייך לומר דרך אכילה כך הוא, כיון שאינו אוכל לאלתר, שועה"ר (סעיף ב).

יג. פמ"ג (סימן שכא מ"ז ס"ק י), והוכיח ממה שאמרו בסעיף ג שבשני מיני דגים יש איסור בורר מן התורה, אע"פ שאינם גידולי קרקע, וכן הוא באגלי טל (בורר סעיף יב), וכתב הסברא, כי דוקא בדישה וטוחן ושאר מלאכות ד'סידרא דפת' המלאכה הוא לסלק החסרון שבא מן הקרקע, וכן מלאכת טוחן הוא לסלק את החיבור הטבעי מן הקרקע, אבל מלאכת בורר אינו על סילוק חסרון שבא מן הקרקע, כיון שיסוד המלאכה הוא במלאכת השדה לסלק את הצורות שנפלו בחיטים אחר הדישה, ואלו הצורות והפסולת אינם באים בצורה טבעית מן הקרקע, כי אינם גדלים יחד עם החיטים בקרקע, והם נתרבו אחר כך, לכן מלאכת הבורר חלוק משאר מלאכות ד'סידרא דפת' שאינם אלא בגידולי קרקע, עיי"ש. עיין עוד בשו"ת הגרעק"א (סימן כ), ושו"ת מהרש"ג (חלק א סימן לו ד"ה והנה בסוגר), ושו"ת מנחת יצחק (חלק א סימן עה) מה שכתבו להוכיח שיש בורר אפילו בדברים שאינם גידולי קרקע.

ואין להקשות למה כשחסר אחד מהתנאים חייב כי הוא דרך מלאכה, הלא כיון שחסר רק תנאי אחד לא נתקיים כל תנאי דרך מלאכה, כי פשוט שכל בורר בפשיטות הוא דרך מלאכה ולא דרך אכילה ורק כאשר יתקיימו כל התנאים אז יוצא מגדר דרך מלאכה אל דרך אכילה, ולכן אפילו אם חסר רק תנאי אחד הרי הוא דרך מלאכה כבתחילה, ועל פי זה יתבאר למה נחשב פסולת מתוך אוכל לדרך מלאכה, הרי הוא גם דרך אכילה, כשהאוכל מרובה על הפסולת אז מוציאים את הפסולת ומשאירים את האוכל, (ואכן דעת הטור הוא שבכה"ג אין בזה משום בורר, אבל לא קי"ל כן), אלא כיון שאנו צריכים להפקיע את הדרך המלאכה ממעשה הברירה לכן צריך שיהיה דרך אכילה כן בקביעות, שרוב הפעמים כשהאדם אוכל הרי הוא נוטל בידו את האוכל מן הפסולת ואוכל, וכן הוא לשון שועה"ר (סימן שכא שם) 'שלא היתיר לבורר אוכל מפסולת בידו כדי לאכול לאלתר, אלא מפני שדרך אכילה כך הוא, ליטול האוכל בידו מן הפסולת ולאכול, ואינו מעין מלאכה'.

י. עיין לקמן סעיף ד.

יא. גמ' (עד, א) ושו"ע (כאן) שבנפה וכברה חייב, שכן הוא דרך ברירתו, מג"א (ס"ק א).

אבל בקנון ותמחוי שאינו דרך ברירתו, פטור מן התורה, אבל אסור מדברי סופרים, גזירה משום נפה וכברה, שועה"ר (סעיף א). וראיתי למורי הגר"א גנחובסקי זצ"ל (פנינים גליון תקנח) שהקשה למה אסור רק מדברי סופרים, הלא

תנאי 'דרך אכילה' המותרים

ב. אם יתקיימו אלו התנאים שיתבארו בסמוך, מותר לכתחילה לברור מתוך תערובת שני מינים, כי אז יש על הברירה שם 'דרך אכילה', (כאשר נתבאר לעיל בפתיחה), ואלו הם התנאים.

[א] **אוכל מתוך פסולת** - שיוציא את האוכל מהפסולת ולא את הפסולת מהאוכל (ובסמוך יתבאר מה נחשב אוכל ופסולת לענין זה).

[ב] **ביד ולא בכלי** - שיברור ביד ולא על ידי כלי, (ובסמוך יתבאר מה נחשב כלי לענין זה).

[ג] **לאלתר ולא לאחר זמן** - שיברור כדי לאכול את הנברר מיד, ולא כדי להשהותו לאכילה לאחר זמן, (ובסמוך יתבאר מה נחשב לאלתר לענין זה).

ובכל אלו התנאים יש כמה חילוקי דינים, באיזה אופן נחשב לתערובת, ומה נחשב לאוכל, ומה נחשב לפסולת, וגדרי לאלתר, ומה נחשב לכלי לענין זה, ויתבאר בע"ה על הסדר.

בורר בכלים ובגדים וכדומה

ג. איסור בורר נאמר גם בשאר מיני דברים שאינם אוכלים, כגון בגדים וכלים וכדומה, אף ששניהם הם טובים לתשמישם, מכל מקום כיון שאינו רוצה להשתמש בו עכשיו הרי הוא נחשב ל'פסולת', ומה שרוצה בו עכשיו נחשב ל'אוכל' (כמו שיתבאר לקמן סעיף ג לענין שני מיני אוכלים) ^י.

ויש מי שכתב ^י שאין שייך בורר בבגדים וכדומה, אבל הפוסקים האחרונים לא הסכימו כן להלכה ^{יז}.

חכמת חיים

יד. ט"ז (ס"ק יב), והוכיח כן מדברי רש"י (שבת עד, ב ד"ה שבע, וד"ה חייב), וכן הסכימו כל הפוסקים להלכה, שו"ע ^י (סעיף ח), משנ"ב (ס"ק טו).

טו. אור שמח (פרק ח מהלכות שבת הלכה יא), דע, דבורר גדרו הוא דבר הבלול יחד ומשתמש בו כשהוא בלול, ואם בורר תערובת כזו פסולת מתוך אוכל, הרי הוא בורר והוי מלאכה, אבל בדבר שאינו בלול לא שייך בורר, ועיי"ש שהוכיח כן מהירושלמי, ע"כ. וכוונת דבריו

שבורר שייך רק כאשר התערובת מאוחדת יחד, היינו שיש להם השתמשות יחד, דהיינו שיכול לאכלם יחד, אז הוא נחשב לתערובת ושייך שם מלאכה כאשר בירר פסולת מהם, אבל בתערובת דברים שיש לכל אחד מהתערובת השתמשות אחרת, אז אין המעורבים נחשבים כתערובת אחת, כיון שכל אחד מהם יש לו תשמיש אחר, והרי הם כמופרדים ועומדים אפילו בשעת תערובתם, (ואף שבפסולת גמורה גם אינו אוכל את הפסולת עם האוכל, מכל מקום כיון שאין

פסולת מתוך אוכל

פסולת מתוך אוכל

ד. אסור לברור בשבת את הפסולת מתוך האוכל, אפילו אם בורר בידו כדי לאכול מיד, כי אינו נחשב לדרך אכילה אלא לדרך ברירה.¹ וכן אסור להסיר את הפסולת מן האוכל אפילו בשעת אכילה ממש שמסלק את הפסולת המעכב את אכילתו.²

חכמת חיים

עומד לעצמו, ולא דמי לשני מיני אוכלים דשייכא בהם תערובת, וזה נראה פשוט בס"ד,³ עכ"ל. הנה כלל בדבריו גם סברת האור שמח, וגם מה שכתב בתחילת דבריו שבגסות משליך הפסולת לגמרי משא"כ בכלים, כלל בזה גם סברת המהרש"ג.

טז. מקור חיים (להחיות יאיר, כאן טעף א), שאסור לברור קונטרסים של חידו"ת אלו מתוך אלו, כן מבואר במשנ"ב (ס"ק טו) ובביאור הלכה (ד"ה לאכול) שיש איסור בורר בכלים ובגדים, וכן בשו"ת באר משה (חלק ו סימן סח) אף שכתב על סברת המהרש"ג שהוא כעמוד ברזל, מכל מקום לענין מעשה לא הקיל בזה, (אלא שמה שכתב בבאר משה שם לדייק מדברי המשנ"ב וביאור הלכה שמפקפק בדין זה דבורר בבגדים, צ"ע, כי המעיין במשנ"ב וביאה"ל ד"ה לאכול יראה דאדרבה בודאי אוסר בזה ולא סמך על סברת האור שמח), וכן שמעתי ממוח"ז הגאון בעל שבט הלוי זצ"ל שיש איסור בורר בספרים, וכן הביא בספר איל משולש (פרק יח הערה א) בשם הרבה פוסקי זמננו, ועיין בספר שש"כ (פרק ג הערה רכ) שהגרש"ז אויערבאך זצ"ל אמר שהמהרש"ג הפריז על המידה, עיי"ש.

יז. מבואר בפתיחה.

יח. ברני יוסף (ט"ק ה), שכן סתימת כל הפוסקים שגם בשעת אכילה פסולת מתוך אוכל לעולם חייב, ודלא כדעת מהר"י אבועלעפיא זצ"ל (כביאור החיד"א) וספר קובץ (על הרמב"ם פרק ח הלכה יג) שסוברים שבשעת אכילה ממש מותר להסיר את הפסולת המעכב, ואף שלכאורה יש

לו כל השתמשות אחרת הרי הוא נחשב כבלול בתוך האוכל, ולכן אין להקשות ממה שאסרו לקלף פירות וירקות אלא סמוך לסעודה, דהלא הפרי והקליפה אינו בלול יחד ואינו משתמש עמה יחד, דכיון שאין לקליפה כל השתמשות מיוחד הוא נחשב למעורב, ומחמת סברא זו העלה להלכה שאין שייך בורר בכלים ובגדים שתשמישם אינו בתערובת, וכתב שהמחברים שהעתיקו דברי הט"ז ששייך בורר בכלים טעו בזה, עיין שם.

גם בשו"ת מהרש"ג (חלק א סימן לו) כתב שאין בורר בבגדים וכלים אבל מטעם אחר, וכתב לחדש דאין שייך שם מלאכת בורר אלא בדבר שאחר שבוררו מהתערובת הוא נשאר מבורר, אבל בדברים שהדרך לבררם מהתערובת ולהשתמש בהם ואחר כך שוב לערבם יחד אינו נחשב כלל בגדר בורר, שהוא 'מעשה לקיחה' ולא 'מעשה ברירה', ומכאן זה כתב שכל אלו הדברים שדרכם להיות מונחים מעורבים בארון ולוקחים מהם להשתמש, ואחר שמשתמשים בהם חוזרים ומניחים אותם במקומם, כגון בגדים או ספרים, אין בהם כלל משום בורר, כי הוא לקיחה בעלמא.

וכדבריהם כתב במטה יהודה (להג"ר יהודה עייאש זצ"ל סוף ס"ק ד, והובא בשו"ת באר משה) אחר שהקשה כמה קושיות על הט"ז (ס"ק י"ב) כתב 'אינו נראה לענ"ד, דהתם שאני דהוי פסולת גמור שמשליך לגמרי הגסות, אבל ב' מיני כלים לברור דרך משל הקיתוניות מן הצלוחיות וכיוצא, מה בריא שייכא כאן, הואיל וכל אחד

מהו הדבר הנברר

ה. כשמפריד מין אחד מחבירו, הרי שהדבר שנדחה ממקומו הוא נחשב כנברר מתוך הנשאר במקומו אף שאוחזו בידו^ט, ולפיכך השופך את הפסולת מתוך המשקה, וכן השומן מתוך המאכל, נחשב לבורר פסולת מתוך אוכל, ואסור אפילו אם כוונתו לשתות מיד^ז.

הכמת חיים

הנשאר בידו הוא המתברר, (אמנם דוקא אם הוא בידו, אבל המברר על ידי משמרת כשאינו בידו, אז הנברר הוא מה שיורד למטה).

והנראה בביאור דעת שועה"ר, תחילה נדייק כמה דיוקים בדבריו, א. מה שכתב שכיון שנפילת וכו' על ידי שאוחז בידו הכוס עם המשקה שבתוכו וכו', מה הוצרך לומר שהמשקה בתוך הכלי, הלא מובן שהמשקה בכלי. ב. מה שכתב שמותר לנפח עליו (הפסולת) להקריבו לדופן הכוס ואז יטהו, מה הוצרך להקרבת הפסולת לדופן הכוס, הלא גם אם אינו קרוב לדופן הכוס יפול מהכוס על ידי הטייה, (וקשה לומר שכוונתו ליעץ עצה טובה איך להקל על דחיית הפסולת, כי לשון הרב ידוע שלא להאריך במקום שאין צורך להלכה). ג. שסותר את דברי עצמו שבשו"ע שלו (סעיף יט) הסכים להלכה כדעת המג"א (שם) שאסור לערות את השומן של התבשיל, כי הוא פסולת מתוך אוכל, ואם כן איך כתב בסידור להתיר, (וקשה לומר שחזר בו ממה שכתב בשו"ע לענין זה, כי בדרך כלל הרב בסידור הוא מחמיר ולא מיקל, כמ"ש בשו"ת אז נדברו חלק א סימן כא ד"ה הנה, ואף שלענין הוצאה בכך יחד עם האוכל חזין בפירוש ששינה את דעתו ממה שכתב בשו"ע, היינו להחמיר, וגם שרמז בדבריו להוסיף חומרא על ההיתר הנהוג, כי בשו"ע את ההיתר הנהוג על פי דעת הט"ז ס"ק יג, ובסידור החמיר). ד. שבשו"ע כתב 'שומן הצף על גבי התבשיל אסור וכו', ולכאורה הוא שפת יתר מה שהאריך לפרש דאיירי בשומן הצף על גבי התבשיל, שהדבר ידוע ששומן הוא צף על גבי תבשיל ואינו מתערב, ולמה שינה מלשון המג"א (שם) שהוא מקור הדין שהוא כתב רק

ליתן טעם לשבח למקילים כיון שנעשית בשעת אכילה ממש הרי הוא דרך אכילה ביותר, מכל מקום כיון שעצם הסרת פסולת מתוך האוכל אינו רגיל להיעשות בשעת האכילה ממש, כי על פי הרוב מתקנים את המאכל קודם אכילה מכל פסולת ודבר המעכבו, הרי הוא נחשב דרך ברירה, ויתבאר עוד לקמן (סעיף ג).

יט. מג"א (ס"ק טו), שכן מוכח מדין עירוי מתוך הפסולת המבואר בגמ' (שבת קלט, ב) ובשו"ע (לקמן סעיף יד), וכן ביאר בתהלה לדוד (אות כא), ומשנ"ב (ס"ק נה, אמנם עיין בדבריו בפתיחה לסימן זה אות ב לגבי בורר בכברה).

כ. הנה מדברי הפמ"ג (סימן שכ מ"ז ס"ק ו) נראה שסובר שהנברר הוא מה שנשאר ביד, שכתב שם סעיף ז שלדעת הט"ז (שם ס"ק ד) שיש בורר בסחיטת כבשים ושלקות נמצא שמותר רק לאלתר מטעם בורר, ולכאורה הרי כשהוא סוחט את הכבשים נשארים הכבשים בידו והרוטב נשפך למטה, ומותר כדי לאכול לאלתר את הכבשים, ונראה שמה שבידו הוא הדבר הנברר, והנה בשועה"ר (בפסקי הסידור) כתב לענין אם נפל פסולת לתוך כוס, 'אבל מותר לנפח עליו (על הפסולת) להקריבו לדופן הכוס, ואז יטהו וישפוך ממנו עד שיפול הפסולת מתוכו, שכיון שנפילת הפסולת לחוץ הוא על ידי שאוחז בידו הכוס עם המשקה שבתוכו ומטהו בידו, הרי זה נקרא בורר אוכל מתוך פסולת ומותר כדי לשתות מיד', וביאר באגלי טל (בורר ס"ק ה אות ב) שסובר שהנברר הוא הנשאר בידים, ולפי זה המרקד שהאוכל נופל למטה והפסולת נשאר בידו חייב משום בורר פסולת מתוך אוכל, כי

הכמת חיים

'אסור לערות שומן מהמאכל', (הגם שיש ליישב שכוונתו הטעם למה האיסור הוא רק כשמערה כולו, שכיון שהוא צף על המשקה אין כל השומן מעורב בתבשיל רק החלק התחתון הצף עליו ממש, וזה שייך רק משום שהוא צף, לכן הוצרך לומר לשון זה, מכל מקום עדיף ליישב הלשון על ענין האיסור דאיירי ביה, וגם שענין היתר בברירת השומן כבר ביאר בסעיף יח).

ונראה לומר שכוונת שו"ע"ר בסברת ההיתר הוא שכיון שעושה מעשה עם האוכל כדי לדחות את הפסולת הרי זה נחשב לאוכל מתוך פסולת, כן נראה מלשונו שכתב "שכיון שנפילת הפסולת לחוץ הוא על ידי" וכו', וסברת ההיתר הוא, שמהיתר ברירת אוכל מתוך פסולת נלמד שאם פעולת הברירה נעשית על ידי האוכל הוא דרך אכילה ומותר אפילו אם האוכל דוחה את הפסולת לחוץ ונעשה תיקון למאכל, כי גם זהו דרך אכילה, כי פעולת הברירה נעשית דרך האוכל, ולכן התיר לדחות את הפסולת לחוץ על ידי הטיית הכלי, כי המשקה (שהוא האוכל) הוא דוחה את הפסולת לחוץ, ולכן הוצרך לכתוב 'הכוס עם המשקה שבתוכו' כי דוקא מחמת שהמשקה בתוכו ועל ידי המשקה נדחה הפסולת לחוץ, לכן מותר, ומחמת זה הוצרך לפרש שינפח על הפסולת להקריבו לדופן הכוס, כי עיקר ההיתר הוא מכיון שהפסולת קרוב לדופן הכלי אז הוא נדחה בהכרח על ידי המשקה ולא מעצמו, כי אם הפסולת צף למעלה שלא בקירוב אל הדופן ועל ידי הטיית הכלי הוא נדחה מעצמו, אין כאן היתר אוכל מתוך פסולת, כי לא נדחה הפסולת על ידי פעולה באוכל, ורק כאשר הפסולת קרוב אל הדופן אז בהכרח כשהוא שופך הוא נדחה לחוץ על ידי שפעת המשקה.

ועל פי זה לא יקשה סתירת דבריו במה שאסר שפיכת השומן הצף על התבשיל, כי מה שאסר שפיכת השומן הוא מחמת שהשומן צף למעלה על התבשיל, נמצא שכשמערה אותו

אינו עושה פעולה באוכל כדי להסיר את הפסולת, כי על ידי הטיית הכלי מיד נשפך השומן בעצמו בלא עזר האוכל, אבל כשהפסולת קרוב לדופני הכוס אז לא ידחה הפסולת לחוץ בלא עזר שפיכת המשקה, ונמצא שבהכרח צריך לעשות פעולה באוכל כדי לדחות את הפסולת, והרי הוא דרך אכילה כבורר אוכל מתוך פסולת, ועל פי זה יתבאר היטב מתק לשונו במה שהוסיף על לשון המג"א וכתב 'שומן הצף על גבי התבשיל', כי דוקא מפני שהוא צף על גבי התבשיל יש בזה איסור, כי אילו היה מעורב בתוך מאכל והיה נדחה רק בעזרת המשקה היה בו היתר אוכל מתוך פסולת, ומה שכתב בהמשך בדבריו בסידור 'ואפילו שומן הצף על פני הרוטב לא יורקנו על ידי כף עם רוטב, שהרי זה כבורר פסולת מאוכל' ומשמע שמותר לערות את השומן כמו הפסולת, כונתו שם שמערה את השומן יחד עם הרוטב ולא את השומן עצמו, ובזה יש היתר כיון שפעולת הברירה נעשית על ידי האוכל (הרוטב) הדוחה את השומן לחוץ, אבל בשו"ע איירי שאינו מערה אלא את השומן בלבד בלא הרוטב, (ומה שלא פירש דבריו בסידור שאסור לערות את השומן בפני עצמו, כיון שבסידור איירי בכל הענין רק לענין הסרת הפסולת יחד עם האוכל, ולזה כתב שאם מוציא על ידי כף שאז עושה פעולה בפסולת אסור אפילו אם מסיר יחד עם האוכל, כיון שעיקר הברירה נעשית על ידי הכף העושה פעולה בפסולת, ורק באופן שמערה שאז האוכל הוא הדוחה את הפסולת לחוץ, בזה נחשב לפסולת מתוך אוכל.

ולפי הנתבאר דברי הרב מדיוקים מאוד ועולים יפה, ואין כאן יתרון לשון כלל, וגם אינו סותר דברי עצמו, וכסברא זו מצאתי באשל אברהם (להרה"ק מבוטשאטש, סעיף ד) שכתב שמשקה שצף על גבי פסולת שמותר לסבב את הכלי שישאר הפסולת על הדופן והמשקה תשאר נקיה, כי אינו רק בורר האוכל להרחיקו מהפסולת ועיקר מה שבידו הוא האוכל, עיין שם, (אמנם יש קצת חילוק בסברא).

להזיז פסולת בתוך התערובת

ו. אם אינו מוציא את הפסולת מתוך התערובת אלא מזיזו לצד אחר כשהוא עדיין מעורב בתוך התערובת, מותר, כי אינו בכלל בורר, כי האיסור הוא רק כאשר מפריד את הפסולת מתוך התערובת, ומתקן את האוכל על ידי זה^{כא}.

ולכן מותר ליקח את האוכל אפילו אם על ידי הלקיחה זו הפסולת לצדדים, כמו שמצוי בכלי עם כמה מיני אגוזים מעורבים, שאם רוצה רק מין אחד מהם מותר להכניס את ידו בכלי כדי להוציא את המין הנרצה אף שמסלק לצדדים את המינים שאינו רוצה (שהם נחשבים כפסולת) כדי להגיע למין שרוצה^{כב}.

חכמת חיים

להזיז את הפסולת לצדדים גם כאשר נשאר בתוך התערובת, אמנם נראה שאינו חולק על הנתבאר לעיל, כי רק לענין קשים וקסמים שכאשר מסלקם לצד הם נשארים בצד הכלי נמצא שתיקן את שאר המשקה שכבר אינו בתערובת, אבל בשאר פסולת הצף על המשקה וכן כל מיני תערובת שגם כאשר דוחה אותם לצד במשך הזמן הם חוזרים להיות מעורבים בתוך כל התערובת גם במקומות שכבר סילק אותם משם, נמצא שלא תיקן כלום, ובהכרח צריך לומר כן, כי בשו"ע שם (סעיף ז') כתב שאסור להפציל קסמין שעל פני המים משום גזירה שמא יעשה חבית של שייטין וכתב במשנ"ב (שם ס"ק ל"ד) שהוא רק בנהר, אבל בכלי או בבריכה מותר להפציל את הקסמין לכאן ולכאן כדי לנקות המים, ולכאורה אין מותר הלא יש בזה איסור בורר, וקשה לומר שהפמ"ג חולק על המחבר, אלא ודאי ששם איירי שהוא מפציל את הקסמין לכאן ולכאן ובמשך הזמן הם חוזרים שוב להיות מעורבים במקום שהפציל משם, ובפמ"ג איירי שדוחה אותם ומהדקם יחד בצדדים ושוב אינם חוזרים למקום התערובת.

כב. שהאגוזים שאינו רוצה (הנחשבים כפסולת) עדיין נשארים מעורבים, וכן שמעתי ממורי הגר"א גנחובסקי זצ"ל.

כא. שביתת השבת (בורר ס"ק לד), וכן כתב שוועה"ר (בפסקי הסיידור) לענין ברירת הזבוב שנפל בכוס, 'אבל מותר לנפח עליו כדי להקריבו לדופן הכוס', עיין שם, והטעם, כיון שעדיין נשאר מעורב לא תיקן את התערובת במה שמזיזו לצדי הכלי. ויש להביא קצת ראיה ממה שאמרו במשנה (סוכה מא, ב) שכל אחד היה נוטל את לולבו, אף שהיו מעורבים (כמו שמשמע שם), ובדאי היו צריכים להזיז את שאר הלולבים כדי להגיע ללולבו, עיין שם, אמנם יש לדחות ראיה זו כי יש לומר שמותר להסיר את שאר הלולבים כי נחשב הכל מין אחד, ואינו דומה לטליתות מעורבים (שנתבאר לקמן אות ע) שכל אחד רוצה בטלית שלו דוקא כי הוא מקפיד שלא ללבוש את טליתו של חבירו, אבל לענין לולב בודאי לא היה אדם מקפיד ליטול את הלולב של חבירו אם הוא כשר בדרגת כשרות, ואם כן הכל מין אחד (ואף שאנו רואים בזמנינו שמקפידים ליקח הלולב של עצמו, כי רוצה אדם בקב שלו ואינו מחשיבו למין אחד מחמת זה, ואינו דומה לבגד של חבירו שהאדם מקפיד שלא ללבוש מפני הזיעה והנקיות).

ועיין בפמ"ג (סימן שלט א"א ס"ק יד ד"ה אם) שכתב 'אם משקין בכלי וכמו קשים וקסמים על פני כולו וכו', ואסור ליטלם ביד דהוה פסולת מאוכל, ואף לסלקם לצד אפשר דאסור כהאי גוונא, עכ"ל, ולכאורה נראה שסובר שאסור

אמנם כל זה דוקא אם הפסולת נשאר עדיין בתוך התערובת אחר שמזיזו לצדדים, אבל אם אינו נשאר בתוך התערובת אין היתר במה שמזיזו לצדדים, ולכן אסור להזיז את המין שאינו רוצה לצידי הצלחת (טעלער) במקום נפרד מהתערובת, כי התערובת נתקן על ידי זה.^{כז}

פיזור תערובת

ז. כתבו הפוסקים^{כח} שמותר לפזר את כל התערובת על ידי שטיחת כל התערובת כולם כאחד^{כט}, ואחר שהם כבר מופרדים היטב ואינם מעורבים כלל, יכול לברור

חכמת חיים

מעורב באיזה צד אחד, הרי הוא תיקן את התערובת של החלקים שהסיר, כי הפסולת לא יחזור לבוא אל החלקים האלו ויש כאן תיקון התערובת. אמנם יכול להחזיק ברוטב ולמשוך אליו את הדג כדי לאכול מיד, שאז הוא בורר אוכל מתוך פסולת.

[ונכון לציין שבספר שיח יצחק (עמוד פה) הביא שאצל הרה"ק רבי איציק'ל מפשעווארסק זי"ע היה נהוג להביא לפניו בליל שבת לפני ברכת המזון עוגת 'טאהרט' עגול, ופעם אחת הביא לפניו את העוגה והיה מרוח עליו קרם, ולקח הרה"ק ר"א הסכין והסיר את כל הקרם מהעוגה, והגיב חתנו רבי יענקלי זי"ע, 'בורר', ולא ענה ר"א כלום, רק נטל חתיכה מהעוגה ותחב אותו בקרם ואכל אותה, עיין שם, (ועיין בספר מתנת יד עמוד קצג בביאור עובדא זו)].

כד. הנה בגמרא מבואר (שבת עד, א) שרב ביבי זרק לרבי אמי ורבי אסי כלכלה של פירות, ובגמרא נידון אם סובר שאסור לברור אפילו אוכל מתוך פסולת ולכן שטחן לפניו שעל ידי זה האוכל נפרש מאליו, עיין שם ברש"י, ועפ"י התיר בשו"ת אגרות משה (או"ח חלק ד סימן עד בורר אות יא) לשטוח תערובת וכתב שהוא עצה טובה לעשות כן, וכן פסק מוח"ז הגאון בעל שבט הלוי זצ"ל (איל משולש פרק ט הערה פא).

כה. כי פשוט שאסור להשליך אחד אחד ולפזרם, כי הוא מעשה ברירה, איל משולש (שם).

כג. כי מה שהוא עדיין בתוך הצלחת במקום נפרד אינו מועיל להחשיבו שהוא עדיין בתוך התערובת, כי הוא מבורר מתוך שאר התערובת. **שאלה.** בחור אחד הגישו אליו חתיכת דג, והיה מדובק בכל צדדיו עם רוטב דגים קרוש (דזעלי פיש זאפט), והבחור שונא את הרוטב הקרוש ואינו יכול לאכול את הדגים אם לא יסיר מעל הדג את כל הרוטב, ונפשו בשאלתו אם מותר לו לסלקו משם כדי שיוכל לאכול את הדג.

תשובה. הנה פשוט אם הוא שונא את הרוטב הקרוש הרי הוא נחשב אצלו כפסולת, והרי הוא כמסיר השומן שעל החלב, ולכן אסור לו לסלק משם את הרוטב, ומה שרצה לסלקו לצדדין אין בזה היתר לענין זה, כיון שבמקום שמסלקו משם אינו מעורב יותר עם הדגים, ואע"ג שבאיזה צד הוא נשאר מעורב הרי הוא נחשב שתיקן את המקומות האלו, ומה שאמרו שמותר לסלק לצדדים הוא כדוגמת אגוזים הנמצאים בקערה שמזיזו לצד אחר כדי שיוכל להגיע לחלק שרוצה ועדיין כל התערובת קיים, ואז הוא דומה למה שכתב בשו"ע ר"ר (פסקי הסידור) שמותר לנפח על הזבוב שבכוס כדי להקריבו לדופן הכוס, כי מה שמקרב לדפני הכוס אינו מתקן את התערובת אלא שהוא מקיל עליו לשתות מצד השני וברגע אחד ימצא הזבוב שוב בצד השני, וכיון שהתערובת עדיין קיימת לא תיקן כלל, אבל באופן זה שהוא מסלק מצד אחד את הפסולת לגמרי אלא שהוא נשאר